

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate; de Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. II. De speciebus moralitatis

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77355](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77355)

Ex his inferes contra Scotum, Suarem, Vaz- quem, & alios Recentiores, naturam rationalem, ut antecedit dictamen rationis, & quamcumque legem, non esse formaliter regulam moralitatis, quamvis possit quodammodo dici regula radicalis.

33. Probatur: Regula formalis moralitatis debet regulare & determinare modo morali, hoc est proponendo, præcipiendo &c. Sed natura rationalis, ut antecedit dictamen rationis, non hoc modo concurrens, sed inclinando per modum naturæ: Ergo &c. Addo quod, cum inclinatio naturæ rationalis non sit solum ad bonum morale, sed etiam ad bonum physicum ordinis rationalis, nec solum contra illam sit malum morale, sed etiam malum physicum; bonitas & malitia moralis ex prædicta inclinatione, ut antecedente dictamen rationis, nequeunt sufficienter venari, sed solum ex ipso dictamine rationis, ut participante legem æternam, eique subordinato. Unde natura rationalis, ut tale dictamen antecedit, potest solum dici quodammodo regula radicalis, quia est radix luminis rationis, & tale dictamen illi debetur. Dixi esse quodammodo regulam radicaliter: quia non est ita universalis in ratione regulæ radicalis, sicut dictamen in ratione regulæ formalis: nam dictamen, ut lege divina informatum, se extendit ad actus ordinis supernaturalis, ad quos inclinatio naturæ, directe saltem, non fertur.

S. I I.

Solvitur obiectio Scoti.

34. **O**BIECTIO cum Scoto: Omne iudicium supponit aliquam mensuram sive regulam, in qua ejus certitudo fundetur: Sed non est in quo fundetur certitudo iudicij sive dictaminis rationis nostræ, actus humanos dirigentis, præter naturam ipsam rationalem: Ergo debet in ea fundari; ac proinde ipsa est prima regula moralitatis.

Confirmatur: Plura sunt, quæ ex sola habitudine convenientiæ, aut disconvenientiæ ad naturam humanam sunt bona, vel mala, antequam lege aliqua præcipiantur, vel prohibeantur, qualia sunt quæ præcipiuntur, aut prohibentur lege naturæ.

36. Confirmatur amplius: Si nulla daretur lex præcipiens, aut prohibens aliquos actus humanos, adhuc nihilominus homo esset agens morale, & operaretur bene, dando elemosynam, male autem, furando, aut mentiendo: Atqui tunc sola natura rationalis esset prima regula moralitatis: Ergo & modo.

37. **A**d objectionem respondeo, concessa Majori, negando Minorem: id enim in quo fundatur certitudo iudicij, sive dictaminis rationis nostræ, actus humanos dirigentis, non est ipsa natura rationalis (cum hæc, ut vidimus, non possit sufficienter determinare prædictum iudicium ad genus moris) sed est ipsa æterna & increata Dei lex, à qua tanquam à prima regula ordinis moralis accipit certitudinem, ut in ejus virtute possit proximè regulare actus humanos, & ad ultimum finem dirigere. Unde ad primam confirmationem dicendum est, ea quæ solâ lege naturæ sunt præcepta, vel prohibita, esse moraliter bona, vel mala, per ordinem ad legem æternam, quæ est prima totius bonitatis & malitiæ mora-

lis regula, & cujus lex ipsa naturalis, seu dictamen naturale rationis, est quædam intimatio & participatio, ut docet D. Thomas hic qu. 19. art. 4. ubi sic habet: *Quod ratio humana sit regula voluntatis humana, ex qua ejus bonitas mensuretur, habet ex lege æterna, quæ est ratio divina. Unde Psal. 4. dicitur: multi dicunt, quis ostendis nobis bona? signatum est super nos lumen vultus tui Domine: quasi diceret, lumen rationis quod in nobis est, in quantum potest nobis ostendere bona, in quantum est lumen vultus tui, id est, à vultu tuo derivatum. Unde manifestum est, quod multo magis dependet bonitas voluntatis humana à lege æterna, quam à ratione humana, & ubi deficit humana ratio, oportet ad rationem æternam recurrere. Et quo patet solutio ad secundam confirmationem: sublata enim omni lege positiva, divina & humana, homo adhuc diceretur agens morale, & bene aut male moraliter operans, per ordinem ad legem Dei æternam, quæ est prima totius moralitatis, seu bonitatis & malitiæ moralis, regula. Si verò supponatur primam hanc legem ac regulam operandi tolli, tunc facta hac suppositione impossibili, destruetur omnis moralitas formalis (quia sublato primo alicujus generis, à quo cetera essentialiter dependent, ea pariter destrui necesse est) & remanebit sola moralitas fundamentalis, consistens in capacitate, quam actus humani habebunt ut regulentur à legibus, si ponantur.*

DISPUTATIO II.

De speciebus moralitatis.

Ad questionem 18. D. Thoma.

MORALE genus, de quo disputatione præcedenti tractatum est, vulgari divisione dividitur in duas species, bonitatem scilicet, & malitiam moralem, de quibus breviter agendum est: postea resolvemus, an in eas adquatè dividatur, vel sit tertia alia species media inter utramque.

ARTICULVS I.

In quo consistat bonitas moralis actuum humanorum?

S. I.

Referuntur sententia, & vera eligitur.

SICUT in explicanda ratione generica moralitatis, varia sunt Authorum placita, ita & in exponenda ratione bonitatis moralis, quæ est prima ac præcipua ejus species, diversæ sunt eorum sententiæ. Prima est, bonitatem hanc nihil esse præter collectionem omnium circumstantiarum seu conditionum, quæ secundum rectam rationem necessariæ sunt ut actus interior simpliciter & absolute denominetur bonus. Referunt pro hac sententia Scotus in 2. dist. 40. quo loco eam declarat per proportionem ad bonitatem naturalem uniuscujusque rei, quæ nihil aliud est,

quam collectio perfectionum omnium, quæ tali rei juxta naturam ejus debentur. Favet Divus Thomas hic qu. 18. art. 1. ubi explicat bonitatem actus moralis, per hoc quod habeat plenitudinem essendi, & nihil illi deficiat ex his quæ suo esse congruunt, sicut debitus finis, debita quantitas, debitus locus &c.

Secunda opinio asserit rationem formalem bonitatis moralis consistere in relatione conformitatis ad naturam rationalem, quatenus rationalis est, ut ad primam regulam; & ad rectam rationem, ut ad regulam proximam; quam relationem vult esse rationis, & denominationem quandam extrinsecam, desumptam à regula afficiente objectum per modum formæ extrinsecæ, & dante illi esse regulatum & mensuratum. Ita Vazquez hic disp. 95. cap. 10. & alij Recentiores.

Tertia ponit rationem formalem & specificam boni moralis in aliquo modo absoluto, actui humano superaddito. Hæc attribuitur Cajetano infra qu. 71. art. 6. & 72. art. 1. Sed ille loquitur de modo absoluto, habente transcendentalem respectum ad objectum, & contraponit *ly absolutum*, purè relativo, seu relationi prædicamentali, non transcendentali: unde non recedit à communi sensu Thomistarum, bonitatem moralem in habitudine transcendentali ad objectum moraliter bonum, hoc est, ut conforme rectæ rationi & legi, constituentium.

Dico primò: Quamvis ad bonitatem moralem actus requiratur collectio eorum omnium, quæ ex parte objecti sunt illi debita secundum rectam rationem, non consistit tamen formaliter in illa collectione.

Prima pars patet, tum ex illo communi Dionysij effato, quo asserit bonum resultare ex integra causa, malum ex quocumque defectu: tum etiam quia bonum idem est ac perfectum; perfectum autem est, cui nihil deest eorum quæ ipsi debentur: Ergo ad bonitatem moralem actuum humanorum requiritur collectio eorum omnium, quæ ex parte objecti sunt ipsis debita.

Secunda verò pars, quod scilicet in tali collectione non consistat formaliter bonitas moralis actuum humanorum, probatur primò: Quia, ut dicemus conclusionem sequenti, bonitas moralis non consistit in denominatione extrinsecæ, sed in aliquo intrinseco actui humano: Atqui collectio eorum quæ sunt debita actui, plura extrinsecæ includit, nempe objectum, finem, circumstantias, &c. Ergo in tali collectione non consistit formaliter bonitas moralis.

Probatur secundò: Ratio generica moralitatis realiter distinguitur ab hujusmodi collectione: Ergo & ratio specifica bonitatis. Antecedens patet: ratio enim generica moralitatis importat solum ordinem ad objectum ut subiectum regulis morum. Consequentia probatur: Gradus genericus & differentialis in unaquaque re identificantur realiter; ac proinde ex reali distinctione unius ab altero tertio, infertur distinctio alterius ab eodem tertio, quia quæ sunt eadem inter se, distinguuntur ab uno tertio, ut dicit commune Dialecticorum principium, in quo ars syllogistica fundatur: Ergo si ratio generica moralitatis à prædicta collectione realiter distinguatur, ab ea quoque ratio specifica bonitatis realiter distinguatur debet.

Tertiò: Si bonitas moralis esset prædicta collectio formaliter, non esset propriè species moralitatis: quia species est unum per se; talis

autem collectio unum per accidens, cum plura involvat diversi generis, & in suo genere completa.

Denique probatur secunda pars conclusionis: Eodem modo cum proportionem loquendum est de bonitate in moralibus, ac in naturalibus: in naturalibus autem sunt duo entium genera; quædam absoluta omnino, hoc est quæ non habent suam quidditatem in commensuratione ad extrinsecæ, ut lapis, lignum, & similia; alia verò respectiva, aut prædicamentaliter, aut transcendentaliter, ut potentia, habitus, & actus. Porro quamvis bonitas entium absolutorum consistat in aggregato ex omnibus quæ ad eorum perfectionem requiruntur, ut fundat relationem appetibilitatis: naturalis tamen entium relativorum bonitas, non potest formaliter esse sita in collectione omnium quæ ad eorum perfectionem requiruntur; quia quædam ad illa requiruntur tanquam extrinsecæ connotata, ut objectum respectu actus, habitus, aut potentia naturalis; in hujusmodi verò extrinsecis non potest bonitas eorum consistere formaliter, sed potius in habitudine & commensuratione ad illa: unde non ideo sunt bona his positis, quod in illis formaliter consistat eorum bonitas, sed quia non potest intelligi quod entia respectiva habeant omnia ad suam perfectionem requisita, nisi intelligantur habere commensurationem ad prædicta extrinsecæ, in qua consistit bonitas, ut patet in habitu, qui non intelligitur habere omnia ad suam perfectionem requisita, nisi quia connotat objectum cui commensuratur. Similiter ergo in moralibus, cum actus bonus moraliter sit de genere relativorum, & inter ea quæ requirit ad sui perfectionem, reperiantur quædam extrinsecæ, scilicet objectum ut vestitum debitis circumstantiis, evidenter sequitur bonitatem illius non consistere formaliter in collectione omnium, quæ ad ipsum requiruntur secundum rectam rationem, sed potius in quadam habitudine commensurationis ad ea quæ per modum extrinseci connotati requiruntur, ut dicemus in tertia conclusione. Unde quod positis omnibus quæ recta ratio postulat, quocumque alio præciso, actus intelligatur bonus, provenit ex eo quod in eis involvitur habitudo illa ad extrinsecæ, non verò ex eo quod in eorum collectione bonitas ipsa consistat.

Dico secundò: Bonitas moralis non consistit in aliquo respectu rationis, aut in denominatione extrinsecæ.

Prima pars patet ex dictis supra de moralitate in communi: si enim ratio generica moralitatis in aliquo reali consistat, prima ac præcipua ejus species non potest constitui per respectum rationis. Deinde, ut ibidem dicebamus, actus humani sunt moraliter boni, meritorij, & laude digni, independentes ab omni fictione intellectus, & bonitas moralis ex solo actu intellectus in eis non resultat: Ergo non consistit in ente rationis, cujus fieri est cognosci, & quod, cessante intellectu fictione, penitus evanescit.

Secunda pars, quod nimirum non consistat in sola denominatione extrinsecæ, probatur. Veritas quam actus intellectus desumit ab objecto, est illi intrinsecæ, & idem dic de specificatione, quam potentia, habitus, & actus in genere naturæ sortiuntur ab objectis: Ergo pariter bonitas moralis, quam actus humani desumunt ab objecto ut conformi regulis morum, erit aliquid ip-

6

6

C

D

E

7

8

sis intrinsicum, & non sola denominatio extrinseca. Unde D. Thomas hic qu. 18. art. 4. ad 2. ait quod *debita proportio ad finem, & relatio in ipsum, inhaeret actioni.*

9. Confirmatur: Bonitas moralis in habitibus virtutum est quid reale, & ipsis intrinsicum; illi enim realiter & specie distinguuntur penes diversas bonitates morales, quibus afficiuntur, quamvis interdum respiciant idem objectum in esse physico: Ergo etiam in actibus virtutum bonitas moralis erit aliquid reale ipsis, intrinsicum. Consequentia probatur: tum quia qualis est habitus intrinsicè, talem facit intrinsicè actum: tum etiam quia aliàs actus virtutis non possit habere rationem causæ efficientis, aut dispositivæ, respectu virtutis moralis ut sic; utraque enim causalitas supponit in actibus aliquid reale intrinsicum, proportionatum ad hoc ut possint causare bonitatem moralem virtutis: unde ulterius sequeretur non dari virtutes morales acquisite, quia non daretur actus per quos possent acquiri; nam per actus in esse physico non possunt comparari, neque etiam per actus in esse moris, si bonitas moralis non sit quid reale ipsis intrinsicum: Ergo &c.

10. Dico tertio, Bonitatem moralem formaliter consistere in respectu transcendentali ad objectum, ut consonum regulis morum.

Hæc conclusio sequitur ex principiis disputatione præcedenti statutis: cum enim bonitas sit species moralitatis, debet ex parte generis importare id ipsum, quod importat moralitas, ac proinde modum illum habitudinis, in quo moralitatis essentiam collocavimus. Ex parte verò differentie, nihil aliud potest addere, nisi quod talis habitudo sit ad objectum ut consonum regulis morum: tum quia per hoc distinguitur à malitia, quæ respicit objectum dissonum: tum etiam quia bonitas cujuscumque rei est conformitas cum sua regula, ac proinde bonitas actus humani debet esse conformitas cum regula talis actus, quæ est recta ratio.

11. Confirmatur: Bonitas moralis, cum pertineat ad genus mensurabile & regulabile per regulas morum, & mensurabile ut tale dicat ordinem ad mensuram, non potest consistere in modo aliquo absoluto, actu humano superaddito, sed solum in aliquo respectu ad ipsius mensuram: Sed talis respectus non est rationis, ut supra ostendimus, neque prædicamentalis, cum non tendat ad terminum sub ratione puri termini, sed illum per modum specificativi & causæ formalis extrinsecæ respiciat, & interdum tendat in objectum non existens, sicut cum quis appetit bonum possibile: Ergo solum potest esse respectus transcendentalis ad objectum, ut consonum regulis morum.

§. II.

Solvuntur objectiones.

12. **O**BJECIONES primò contra primam conclusionem: D. Thomas hic art. 1. ubi expressè explicat essentiam bonitatis moralis, non meminit habitudinis quam nos ponimus, sed collocat illam in plenitudine essendi, ut scilicet actioni humanæ nihil deficiat ex his quæ suo esse congruunt, cujusmodi sunt debitus finis, debita quantitas, debitus locus &c. Ergo non in tali habitudine, sed in horum collectione, prædicta bonitas consistit.

A Confirmatur: Idem S. Doctor ibidem parificat bonitatem moralem cum naturali: Sed ad bonitatem & perfectionem in rebus naturalibus non est necesse aliud ponere, quam collectionem omnium eorum quæ ad rei integritatem & plenitudinem requiruntur, & debent concurrere, ut constare potest inductione in quacunque re naturali, ut homine, equo, lapide &c. quæ tunc habent bonitatem & perfectionem, cum nihil illis deest ex his quæ ad eorum integritatem & plenitudinem necessaria sunt: Ergo similiter bonitas moralis actuum humanorum consistit in collectione omnium quæ ad eos requiruntur, sine alio ordine vel habitudine superaddita.

B Ad objectionem respondeo, quod quando S. Thomas dicit bonitatem moralem actuum humanorum consistere in plenitudine essendi, quam constituit in collectione objecti & circumstantiarum debitarum, non loquitur in sensu formali, sed causali; & solum intendit quod habitudo ad objectum consonum rationi, in qua bonitas moralis formaliter consistit, necessario præsupponit in actu morali debitum objectum, finem, & circumstantias, eaque omnia exigit ad hoc ut in actu resultet. Unde articulo sequenti in resp. ad 3. concludit quod *ipsa proportio actionis ad effectum est ratio bonitatis ipsius.* Et art. 4. ad 2. ait: *Quamvis finis sit causa extrinseca, tamen debita proportio ad finem, & relatio in ipsum, inhaeret actioni.* Non ergo constituit formaliter bonitatem moralem in plenitudine essendi, seu collectione objecti, finis, & circumstantiarum debitarum, sed in proportionem & habitudinem ad objectum debitum circumstantiis vestitum; & solum vult talem plenitudinem seu collectionem ad bonitatem moralem necessario præquiri, tanquam fundamentum hujus habitudinis & proportionis. Quare exemplum quod adducit de bonitate physica, tenet quantum ad aliquid, non quantum ad omnia. Paritas in eo consistit, quod sicut ad hujusmodi bonitatem requiritur, quod res habeat omnes perfectiones & formas sibi debitas secundum exigentiam propriæ naturæ, & qualibet deficiente res ex ea parte reddatur mala & imperfecta; ita ad bonitatem humanæ actionis opus est omnibus quæ recta ratio postulat, & per cujusvis eorum defectum, redditur mala & peccaminosa. Ratio autem discriminis est: quia in rebus absolutis, qualis est substantia, regula bonitatis non est aliquid extrinsecum, sed ipsum subiectum, & propterea tota bonitas sumitur ex convenientia ad illud, neque est aliud præter ipsas formas, quæ subiecto conveniunt: in actionibus verò, quarum totum esse est in ordine ad objectum, tota bonitas est respectiva; & propterea aliud est quod requiritur per modum termini, ut talis bonitas resultet, scilicet objectum conveniens, finis rectus, & circumstantiæ debite; & aliud ipsa bonitas, quæ ex illorum collectione & concurrentia in actu confurgit. Ex quo patet responsio ad confirmationem.

C Objectiones secundò contra secundam conclusionem: Relatio conformitatis, in qua nos constitutum bonitatem moralem actus, sæpe est ad objectum non existens, ut cum quis delectatur de aliquo futuro, vel præterito: Ergo non est realis, sed rationis. Consequentia videtur manifesta: quia relatio realis exigit terminum realem & existentem, cum à termino specificetur.

Huic

16. Huic argumento patet solutio ex dictis disputatione præcedenti de moralitate in communi: licet enim relatio illa conformitatis, in qua bonitas moralis consistit, possit esse ad objectum non existens, & sic non sit relatio prædicamentalis & secundum esse, hoc tamen non tollit quod sit relatio transcendentalis vel secundum dici, cum ipsa non exposcat necessitatem terminum realem vel existentem, sed possit ad entia rationis, vel ad res non existentes terminari, ut patet in ordine transcendentali quem Logica dicit ad suum objectum, vel actus voluntatis ad dignitates & honores quos appetit, qui sunt mera entia rationis, aut denominationes extrinsecæ. Sicut ergo hoc argumentum Vazquezij non probat non dari actum realem circa objectum non existens, ita nec probat non dari moralitatem realem actus erga objectum non existens; cum illud ipsum objectum non existens, possit esse mensuratum & subordinatum regulis rationis, subindeque terminare & specificare actum morale.

17. Objicies tertio contra eandem conclusionem: Bonitas & malitia actuum humanorum pendet à libera hominum voluntate, aliquid disponente extrinsecè circa actus humanos: Ergo non est aliquid eis intrinsecum, sed solum denominatio extrinsecæ. Consequentia patet: quia sic disponente voluntas non influit illis aliquid reale aut physicum, sicut nihil physicum imprimit momentis dispositio principis; eis dantis pretium, sed solum extrinsecam denominationem. Antecedens etiam constat, tum in actibus qui mali non sunt ex objecto secundum se, sed quia prohibitum est: tum etiam in multis actibus malis jure nature, qui non important repugnantiam ad rectam rationem, nisi supposita aliqua conditione dependente à libera hominum voluntate: v. g. furtum, cum sit acceptio rei alienæ invito domino, requirit duo quæ pendent à voluntate libera, scilicet rem quæ accipitur, esse sub dominio alterius, & dominum esse invitum; adulterium requirit alterum eorum à quibus committitur, esse matrimonio alicui junctum, quod pendet ex libero consensu illius.

18. Respondeo concessio Antecedente, negando Consequentiam: licet enim à positione vel mutatione legis pendeat actus in ratione boni vel mali moraliter, in quantum per eam immutatur objectum in esse moris, in ordine ad quod actus humanus habet suam moralem bonitatem vel malitiam; ex hoc tamen non sequitur bonitatem aut malitiam moralem in extrinsecæ denominatione consistere: quia, ut sæpe diximus, actus realis voluntatis, per veram & realem tendentiam potest ferri in objectum, ut subest alicui denominationi rationis, & prout ab illa in ratione mensurabilis dependet; sicut cum aliquis desiderat sibi dignitatem vel jurisdictionem, quæ est extrinsecæ denominatio.

19. Objicies ultimum contra ultimam conclusionem: Relationi nihil est contrarium, ut ex Aristotele in capite de relatione docent communiter Dialectici: Sed bonitati morali contrariatur malitia: Ergo bonitas moralis non consistit in relatione, sed in modo aliquo absoluto, actui humano superaddito.

Confirmatur: Bonitas moralis fundat in actibus humanis relationem conformitatis mensurabilis ad mensuram, quæ est prædicamentalis & tertij generis: Sed una relatio non potest esse

Tom. III.

A fundamentum alterius, alioquin daretur processus in infinitum, ut docetur in Logica: Ergo idem quod prius.

Respondeo hoc argumentum, ejusque confirmationem, solum probare quod bonitas moralis non potest in relatione prædicamentali consistere; hæc enim non habet contrarium, nec aliam relationem fundat: relatio verò transcendentalis, quæ entitativè est aliquid absolutum, potest contrarium habere, & relationem prædicamentalem fundare; sicut datur contrarietas inter actus & habitus, ac in ipsis fundantur relationes aliquæ secundum esse, in quibus tamen non consistit ipsa ratio propria actus vel habitus: unde bonitas moralis potest consistere, & de facto consistit in respectu transcendentali ad objectum, ut consonum regulis morum, qui est ratio fundandi relationem prædicamentalem conformitatis mensurabilis ad mensuram, & qui prius intelligitur in actu quàm talis relatio referret.

§. III.

Corollarium præcedentis doctrine.

EX dictis facile colligitur quid sit dicendum de malitia morali, quæ est altera species moralitatis, opposita bonitati morali: supposito enim quod sit forma positiva; non potest in alio consistere, quàm in habitudine transcendentali ad objectum, ut dissonum regulis morum; cum debeat in ratione generica moralitatis convenire cum bonitate, subindeque secundum gradum genericum importare habitudinem illam, in qua moralitas formalis consistit; in ratione verò specifica debeat constitui per habitudinem ad objectum, oppositam ei, quæ constituit bonitatem moralem: unde cum bonitas moralis importet habitudinem convenientiæ ad rationem, mediante objecto, malitia moralis debet in ratione specifica constitui per habitudinem disformitatis & disconvenientiæ ad rationem, seu per ordinem transcendentalem ad objectum ut disforme rectæ rationi. Dixi: *Supposito quod malitia sit forma positiva*: quia celebris est controversia circa constitutum peccati commissionis, an scilicet illud per aliquid positivum, vel privativum, aut per utrumque simul in ratione mali moralis constituitur? De quo fusè agemus in tractatu de peccatis, ubi hæc quæstio propriam sedem habet; licet ab aliquibus hæc pertractetur.

ARTICULVS II.

Utrum indifferentia sit aliqua species moralitatis, media inter bonitatem & malitiam?

AFFIRMANT Medina, Martinez, Joannes à S. Thoma, Ildefonsus Baptista, & alij ex nostris Thomistis: negant verò Curiel, Lorca, Corneio, & Salmanticenses, cum quibus

Dico, indifferentiam non esse aliquam speciem moralitatis, medianam inter bonitatem & malitiam; subindeque actum moralem adæquatè dividi in bonum & malum.

Probatur primò: Omnis species moralitatis debet esse positiva, seu per aliquid positivum constitui: Sed indifferentia, quam aliqui actus habent ex sua specie seu objecto, non consistit in aliquo positivo, sed in mera negatione bonitatis & malitiæ; cum non repugnantia ad eas

E 6

aliunde quàm ex objecto habendas: Ergo non A constituit speciem moralitatis, mediam inter bonitatem & malitiam. Major patet: ratio enim generica positiva non potest per puram negationem contrahi & determinari ad certam speciem, cum ex ente & non ente non possit aliqua species constitui: moralitas autem actuum humanorum in aliquo positivo consistit, ut disputatione præcedenti ostendimus: Ergo omnis species moralitatis debet esse positiva, & per aliquid reale & positivum constitui. Minor autem, in qua est difficultas, sic probatur. Omnis species positiva debet posse salvari in aliquo individuo: Sed non potest dari aliquis actus indifferens in individuo, ut docet S. Thomas hic art. 9. & nos infra disp. 5. ostendemus: Ergo indifferentia non est species aliqua positiva moralitatis in actibus humanis, sed sola negatio bonitatis & malitiæ, cum non repugnantia ad eas aliunde quàm ex objecto habendas. Unde idem S. Doctor ibidem sibi hoc argumentum objicit: *Nulla species est qua sub se non contineat vel continere possit aliquod individuum: Sed aliquis actus est indifferens secundum suam speciem, ut dictum est: Ergo videtur quod aliquis actus individualis potest esse indifferens.* Et respondet: *Aliquem actum esse indifferentem secundum suam speciem, potest esse multipliciter: uno modo sic, quod ex sua specie debeatur ei quod sit indifferens; & sic procedit ratio: sed tamen isto modo nullus actus ex sua specie est indifferens; non enim est aliquod objectum humani actus quod non possit ordinari vel ad malum vel ad bonum, per fidem vel circumstantiam. Alio modo potest dici indifferens ex sua specie, quia non habet ex sua specie quod sit bonus vel malus; unde per aliquid aliud potest fieri bonus vel malus: sicut homo non habet ex sua specie quod sit albus vel niger, nec tamen habet ex sua specie quod non sit albus aut niger, potest enim albedo vel nigredo supervenire homini aliunde quàm à principiis speciei.* Quibus verbis ponit S. Doctor indifferentiam actuum humanorum, non in aliquo positivo quod desumatur ab objecto, sed potius in negatione formalitatum, quæ ab objecto desumuntur, cum non repugnantia ad eas aliunde habendas, scilicet à fine aut circumstantiis: & sic solvit argumentum sibi propositum, & salvat non dari actum indifferentem in individuo, licet aliquis actus dicatur indifferens ex sua specie: quia non dicitur indifferens ex sua specie positivè, sed negativè, quatenus ex vi suæ speciei, in esse entis consideratæ, nec bonitatem nec malitiam moralem sibi vendicat, potest tamen utramque habere aliunde: Eo modo quo natura humana non habet secundum se quod sit singularis, aut universalis, potest tamen aliunde habere universalitatem, nempe ab intellectu, & singularitatem à principiis individuantibus.

23. Probatur secundò conclusio: Duæ sunt tantum species moralitatis objectivæ: Ergo & moralitatis formalis. Consequentia patet: quia moralitas formalis in actibus humanis desumitur à moralitate objectiva, quæ reperitur in objectis. Antecedens probatur: Objectum non respicit rationem & regulam, nisi aut ipsam adæquando, aut non adæquando; si eam adæquet, est ipsi conforme; si non adæquet, difforme: Ergo duplex tantum moralitas objectiva potest reperiri in objectis actuum humanorum,

nempe conformitas cum lege, quæ specificat bonitatem moralem, & difformitas seu deviatio à lege, quæ malitiam moralem constituit: & inter illas nullum potest dari medium positivum, sed tantum negativum per negationem utriusque extremi, sicut nec inter par & impar, simile & dissimile. Hanc rationem tangit D. Thomas hic art. 8. his verbis: *Actus humanus quia dicitur moralis, habet speciem ab objecto relato ad principium actuum humanorum, quod est ratio. Unde si objectum actus includat aliquid, quod conveniat ordini rationis, erit actus bonus secundum suam speciem, sicut dare elemosynam indigenti: si autem includat aliquid quod repugnet ordini rationis, erit malus actus secundum speciem, sicut furari, quod est tollere aliena. Coningit autem quod objectum actus non includit aliquid pertinens ad ordinem rationis, sicut levare festucam de terra, ire ad campum, & huiusmodi; & tales actus secundum speciem suam sunt indifferentes.* Ubi, ut vides, ordinem ad rationem, ex quo est tota moralitas, dividit adæquatè in ordinem convenientiæ, qui constituit bonitatem, & in ordinem disconvenienciæ, qui constituit malitiam: quicquid verò nec conveniens est, nec disconveniens, sed indifferens, excludit à prædicto ordine, & consequenter à linea moralitatis, quæ in eo consistit.

C Dices, inter conveniens & disconveniens mediare indifferens, seu non conveniens regulæ, & hoc esse tertiam speciem moralitatis, distinctam à bonitate & malitia.

Sed contra: Vel hoc quod dicitur non conveniens, subest actu regulæ rationis, vel non? Si non subest, eo ipso nulla dabitur in eo moralitas, quæ essentialiter consistit in prædicta subjectione; atque aded indifferentia illa, vel non convenientia, non erit species moralitatis. Si autem subest, prædicta non convenientia nequit esse solum negativa, sed privativa, vel contraria, quæ est idem ac disconvenienciæ: sicut omisso actus est privatio culpabilis & peccaminosa, quando talis actus subest legi & cadit sub præcepto. Neque valet, si dicas actum indifferentem cadere sub lege, non præcipiente aut prohibente, sed permitte, & ex illa ejus objectum aliquam moralitatem habere. Nam, ut infra dicemus, actus indifferens non cadit sub lege positivè, sed solum negativè, in quantum lex non curat de ipso, & ab eo suam dispositionem retrahit; quod ad moralitatem non sufficit.

S. I.

Solvuntur objectiones.

E OBJICIES primò: Ex D. Thoma hic art. 8. ad 1. & qu. 1. de malo art. 1. & qu. 2. art. 5. Bonum & malum in moralibus non opponuntur immediatè: Ergo mediat inter illa tertia aliqua species, quæ non potest esse alia quàm indifferentia.

26. Respondeo: Bonum & malum non esse opposita immediatè simpliciter, & absolutè, quia inter illa absolutè datur medium, nempe actus humanus physicè consideratus: Sed solum in genere moris, quatenus immediatè dividunt genus illud, sicut rationale & irrationale dividunt animal.

27. Objicies secundò: Omnis actus ex deliberata voluntate procedens, est moralis: Sed actus in-

differeus secundum speciem, ut ire in hortum, colligere flores, levare festucam, ex deliberata voluntate procedunt, ut supponimus: Ergo sunt morales, subindeque aliquam speciem moralitatis constituunt. Minor patet, Major autem probatur ex D. Thoma supra qu. 1. art. 3. in fine corporis ubi ait: *Idem sunt actus morales, & actus humani*: Sed actus qui ex deliberata voluntate procedunt, sunt humani, ex eodem S. Doctore ibidem art. 1. sic dicente: *Ille ergo actiones proprie humana dicuntur, quae ex deliberata voluntate procedunt*: Ergo actus ex deliberata voluntate procedentes, sunt morales.

28. Respondeo distinguendo Majorem: est moralis secundum speciem & ex objecto, nego: in individuo, & ex fine, vel aliis circumstantiis, concedo. Sicut ergo omnis homo in individuo vel est albus, vel non albus; si tamen homo spectetur secundum essentiam, neque est albus, neque non albus, sed abstrahit ab utroque: ita similiter licet quilibet actus liber in individuo sit moralis, si tamen consideretur secundum rationem specificam & prout tendit in objectum abstrahens à bonitate & malitia, non est moralis, vel non moralis, sed abstrahit ab utroque.

29. Instabis: Actus levandi festucam v. g. prout praecise terminatur ad tale objectum, praescindendo à quacunque alia circumstantia, sit ex deliberata voluntate: Ergo secundum rationem specificam, & prout terminatur ad tale objectum; est moralis, & consequenter sub aliqua specie moralitatis. Unde D. Thomas qu. 2. de malo art. 5. in corp. sic ait: *Si ergo loquamur de actu morali secundum suam speciem, sic non omnis actus moralis est bonus vel malus, sed aliquis indifferens*. Ubi actum indifferens appellat moralem secundum suam speciem: Non ergo solum ex ratione individuali, & ex fine, aut aliis circumstantiis, sed etiam ex objecto, & ratione specifica moralis est.

30. Respondeo, quod licet actus indifferens, ut talis, & secundum rationem specificam consideratus, procedat à ratione, seu voluntate deliberata, modo physico, scilicet cum indifferentia ad utrumlibet, non tamen ab ea procedit modo morali, quia ab ea non procedit per principia moralia, & cum determinatione legis: unde ut talis non pertinet ad genus moris, nisi solum initiativè, radicaliter, & indirectè, quatenus adjuncta aliqua circumstantia potest inducere moralitatem; eo modo quo fundamentum pertinet initiativè ad genus relationis, & negatio ad genus formae quam removet. Et in hoc sensu D. Thomas loco citato actum indifferens vocat moralem secundum suam speciem.

31. Urgebis: Ille actus est formaliter moralis, qui est subiectus legi, & circa quem lex habet specialem actum: Sed actus ex objecto indifferentes, sunt subiecti legi, & respectu horum lex habet aliquem specialem actum: Ergo sunt morales formaliter & essentialiter, & non solum fundamentaliter & initiativè. Major patet: quia moralitas actus sumitur ex subiectione ad legem aliquid de eo distantem. Minor probatur ex D. Thoma infra qu. 92. art. 2. ubi docet quod lex habet tres actus, scilicet prohibere, praecipere, & permittere. Et addit: *Sunt autem tres differentia actuum humanorum. Quidam sunt boni ex genere suo, & respectu horum ponitur legis actus praecipere seu imperare. Quidam au-*
Tom. III.

tem sunt actus mali ex genere suo, sicut actus vitiosi: & respectu horum lex habet prohibere. Quidam vero ex genere suo sunt actus indifferentes: & respectu horum lex habet permittere. Ergo circa actus indifferentes datur aliquis specialis actus legis, scilicet permissio.

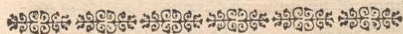
32. Confirmatur: Nihil est in rerum natura, sive bonum, sive malum, sive indifferens, quod actu non cadat sub divina providentia: Ergo etiam quod non cadat sub aliqua lege, saltem sub lege aeterna, quae est prima regula totius moralitatis. Ergo actus indifferentes sunt subiecti legi, subindeque intra genus actuum moralium existunt, & aliquam speciem moralitatis constituunt.

33. Pro solutione hujus argumenti, sciendum est, permittere diti actum legis positivum, & negativum. Dicitur actus positivus uno tantum modo, quando scilicet lex dispensat in aliquo quod debebat fieri, v. g. in recitatione officij, in jejunio, & similibus quae lex praecipit, & in quibus superior ex justa & legitima causa dispensat. Dicitur verò actus negativus quadrupliciter. Primò quando lex non praecipit quod melius est: sic matrimonium dicitur permissum, quia virginitas non est in praeepto. Secundò quando lex non prohibet: sic convolare ad secundas nuptias dicitur permissum, quia non est prohibitum. Tertio quando aliquid non impedit, cum possit: sic Deus dicitur permittere peccatum, quia illud non impedit. Quarto quando lex non punit aliquid malum ad vitandum deterius. Ad hoc ergo ut aliquis actus sit in genere moris, debet ejus objectum esse subiectum legi positivè, id est secundum actum positivum, & non sufficit quod subdatur negativè: actus autem cujus objectum subditur legi positivè permittenti, est bonus, si fiat eo modo quo lex permittit; malus verò, si fiat alio modo: quia in primo casu est conformis legi dispensanti, & tollenti ab objecto deformitatem quam alias haberet; in secundo verò est circa objectum difforme legi. Hoc praemisso:

34. Ad argumentum respondeo, distinguendo Majorem: Ille actus est formaliter moralis, qui est subiectus legi, positivè, concedo Majorem: negativè, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: Actus indifferentes ex objecto sunt subiecti legi, negativè, concedo: positivè, nego. Illi enim dicuntur permissi à lege solum negativè, quia lex de illis non curat, nec eos praecipit aut prohibet, sed eis suam dispositionem negat, merè indifferenter se habendo circa illos. Unde quando S. Thomas docet permittere esse actum legis, vel loquitur de permissione positiva, quae lex dispensat in aliquo quod erat prohibitum, & non licebat fieri, illudque permittit, v. g. comedere carnes tempore quadragesimae, aut nuptias cum consanguinea in secundo gradu: vel si loquatur de permissione purè negativa, non sumit actum proprie & strictè, sed lato modo, & prout abstrahit ab actu vero, qui dicitur talis realiter, & ab actu grammaticaliter dicto, qui in re talis non est, sed significatur ad modum actus, ut quiescere, orari, & similia, quae licet verè actus non sint, imò potius sint carentiae actus, tamen ad modum actus significantur.

35. Ad confirmationem, concessio Antecedente, distinguo Consequens: Nihil est quod non cadat sub lege aeterna, ut est ratio divinae providentiae, & in ordine ad Deum, transeat: quod

non cadat sub lege æterna, prout est regula voluntatis creatæ, ac proinde in ordine ad nos, negatur. Igitur lex æterna potest dupliciter considerari: vel ut est ratio divinæ voluntatis, quæ regulantur actus ipsius Dei in productione & gubernatione creaturarum: vel ut medio dictamine rationis participatur in nobis, & applicatur ad regulandum actus nostros, prout à nobis liberè exercentur. Primo modo sub illa cadunt omnia quæ sunt in rerum natura, sicut omnia cadunt sub providentia & voluntate divina: secundo autem modo ea solum cadunt sub illa, quæ cadunt sub hominis potestate, secundum quod de illis ratio dicitur esse ab homine facienda, vel non facienda: & quia de indifferentibus secundum se nihil dicitur, idè prout sic non cadunt actu sub prædicta lege, atque adeò ex habitudine ad illam non recipiunt aliquam speciem moralitatis.

DISPUTATIO III.

De principiis moralitatis.

Ad eandem quæst. D. Thomæ.

TRIA assignat Divus Thomas artic. 2. 3. & 4. hujus quæstionis 18. moralitatis principia: nempe objectum, circumstantias, & finem, de quibus breviter hic agendum est.

ARTICVLVS PRIMVS.

An prima & specifica moralitas in actibus humanis ex objecto desumatur?

OBIECTVM non sumitur hic communiter, & in tota sua latitudine, pro omni quod obicitur voluntati; sic enim comprehendit etiam finem & circumstantias, cum omnia ista à voluntate attingantur: sed sumitur proprie & strictè, pro eo scilicet quod primò & per se obicitur actui, & ab eo attingitur; quo pacto distinguitur à fine, & à circumstantiis, quæ secundariò tantum & ex consequenti ab actu morali attinguntur. Hoc præmissò: pro resolutione difficultatis propòsitæ, sit

S. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

I. **D**ico igitur, Primam & specificam actuum humanorum moralitatem sumi ex objecto, non quidem in esse rei & physicè, sed in esse morali, & ut consonat, vel dissonat rationi, considerato.

Probatum prima pars ratione D. Thomæ hic artic. 2. Sicut in naturalibus prima & specifica bonitas rei naturalis sumitur ex forma, quæ dat illi speciem; ita in moralibus prima & specifica bonitas moralis attendi debet ex forma, quæ dat speciem actui humano: Sed objectum se habet ut forma dans speciem actui morali: Ergo ab eo sumitur prima & specifica bonitas moralis in actibus humanis. Minor probatur: Omnis motus &

via ad terminum, respicit ipsum tanquam propriam formam; quia comparatur ad eum veluti potentia ad actum, & sicut determinabile ad determinativum: Sed actus est essentialiter via & tendentia ad objectum: Ergo &c. Quod diximus de bonitate, dicendum est etiam de malitia: Sicut enim in naturalibus primum malum est, si res genita non consequitur formam specificam, puta si non generetur homo, sed aliquid loco hominis: ita primum malum in actionibus moralibus est, quod est ex objecto: subdit S. Doctor ibidem.

Confirmatur: Actus moralis est essentialiter respectivus, nedum in esse naturæ, sed etiam in esse moris: Ergo debet sumere primam suæ moralitatis speciem ab eo quod primariò respicit: Sed primum quod respicit, tam in esse physico, quam in esse moris, est objectum; circumstantias enim attingit secundariò tantum & ex consequenti: Igitur sumit primam speciem moralitatis ab objecto.

Quod autem (probatum secunda pars conclusionis) eam non sumat ab objecto in esse rei, sed in esse moris considerato, patet: quia diversi actus voluntatis, quorum unus est bonus, & alter malus, possunt ferri in idem objectum in esse rei & entitativo: nam eadem pecunia v. g. potest esse objectum furti, & restitutionis; idem cibus objectum gula, & temperantiæ; eadem femina matrimonio conjuncta objectum adulterij, & actus conjugij; quemadmodum in scientiis eadem conclusio, ut attingitur & demonstratur per diversa media, pertinet ad diversas scientias: unde sicut unitas specifica scientiarum sumitur ab objecto, non in esse rei, sed in esse scibilis spectato; ita prima & specifica actuum humanorum moralitas est ex objecto, non in esse rei, sed in esse moris, & ut consonat vel dissonat rectæ rationi, considerato.

S. II.

Præcipua objectiones solvuntur.

PLURES tamen ac difficiles contra hanc conclusionem fieri solent instantiæ. In primis obicitur: Actus humanus debet sumere primam suæ moralitatis speciem ab eo quod primò respicit: Sed primum quod respicit est finis, objectum enim est volitum propter finem, ac proinde finis est prius volitus: Ergo actus humanus primam suæ moralitatis speciem non accipit ab objecto, sed à fine. Unde S. Thomas hic artic. 6. & supra qu. 1. artic. 3. docet actus morales sumere speciem ex fine.

Respondeo, primum quod actus humanus respicit, esse quidem finem operis, qui dicitur finis intrinsecus, & coincidit cum objecto, non verò finem operantis, qui dicitur extrinsecus. Ratio est, quia tendentia ad hunc vel illum finem operantis accidit actui humano, & esset idem quamvis in illum non tenderet; cum tamen ordo ad finem intrinsecum insit illi per se & invariabiliter: ut patet cum quis vult dare eleemosynam ad satisfaciendum pro peccatis; volitioni enim dandi eleemosynam, secundum se sumptæ, accidit ordinari ad satisfaciendum, & esset eadem ablata hac ordinatione; tendentia verò ad ipsam eleemosynam honestatem tanquam ad finem intrinsecum, ita inest illi per se, ut eà sublatà evanesceret. Unde quando D. Thomas locis citatis docet actus humanos seu morales sumere speciem à fine, loquitur de